

І.В. ШКОДИНА, канд.екон.наук, доц. НТУ «ХПІ»

ЦИКЛІЧНІСТЬ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ФОНДОВОГО РИНКУ

Досліджено сучасний стан розвитку світового фондового ринку, що характеризується масштабним пониженням розвитку в наслідок циклічного розвитку економічної системи.

It is researched the modern condition of development of the world fund market which is characterized by scaled lowering of development as a result of cyclic development of economic system.

Постановка проблеми. Пройшло більше двох років з тих пір, коли найбільші фондові ринки світу зазнали найжорсткішого удару з часів Великої депресії - у неділю, 14 вересня 2008 року відбувся стрімкий обвал ринку з зв'язку з оголошенням про банкрутство Lehman Brothers. Його банкрутство стало рекордним за всю корпоративну історію: у суд за захистом від кредиторів звернувся банк із боргами понад \$600 млрд. Банки Уолл-Стріт пережили дійсний шок, світові фондові площадки спікірували вниз [4]. Протягом кількох днів, під час яких продовжувалося падіння котирувань, стало ясно, що крах Lehman Brothers спровокував вихід світової кризи на нову стадію. З тих пір відбувалися і спади, і підйоми ринку. Отже, визначення фази циклу, на якій знаходиться економічна система, вкрай актуально для формування адекватної системи регулювання.

Аналіз останніх публікацій. Не дивлячись на велику кількість робіт з проблеми циклічності, відсутня єдина концепція щодо причин існування цього явища. Проблему циклічності філософи почали досліджувати ще в часи Стародавньої Греції та Стародавнього Китаю. Економісти ж звернули на неї увагу тільки на початку ХІХ ст. та пропонували різні теорії, що пояснюють коливання ділової активності. Дослідників, що займаються вивченням кон'юнктурної динаміки, умовно можна поділити на тих, хто не визнає існування циклів, що періодично повторюються, і на тих, хто стверджує, що економічні цикли регулярно повторюються. Особливої уваги заслуговують роботи М.І.Туган-Барановського, А.Шпітхофа, Дж.М.Кейнса, Ф.Кюдланда і Е.Прескотта (лауреатів Нобелівської премії з економіки, 2004 р.) та багатьох інших.

Метою дослідження є виявлення основних тенденцій розвитку світового фондового ринку, що формуються під впливом циклічного розвитку економічної системи, визначення проблем його розвитку та напрямів регулювання.

Основні результати дослідження. Протягом всієї фінансової історії підйоми на фінансових ринках з неминучістю змінювалися фінансовими

кризами. Не зважаючи на сучасне антициклічне та антикризове регулювання діє об'єктивний циклічний механізм, що примушує вартість фінансових активів відриватися від своєї економічної основи, і потім знов досягати її через ринкові шоки і падіння цін активів.

Останнім часом простежується синхронність коливання фінансових ринків, посилення взаємозалежності, хвилевий характер кон'юнктури і наявність довгих циклів в розвитку фондового ринку, жорстка обумовленість його руху циклами розвитку світової економіки. Циклічний характер економічного розвитку означає, що основні показники та параметри цього процесу мають хвильовий характер, який повторюється через певний час.

Емпірично доведено, що тривалість хвиль протягом 1790-2008 років коливалася від 16 до 30 років [3]. Низхідні хвилі охоплюють періоди екстенсивного освоєння центрами капіталізму ресурсів світової периферії. В цей період фінансові операції мають пріоритет над вкладеннями у виробництво та підпорядковують його своїм інтересам. Висхідні хвилі, навпаки, характеризуються швидким технологічним прогресом індустрії.

В останні роки ХХ століття в світовій економіці відбулося декілька криз локального та континентального характеру. В 1992 – 1993 роках валютні кризи відбулися в Європейських країнах (Великобританія, Італія, Швеція, Фінляндія), в 1994 – 1995 рр. сильна криза, що розпочалася в Мексиці, розповсюдилася на інші країни Латинської Америки. В 1997 – 1998 рр. відбулася вже глобальна криза, що розпочалася в країнах Південно-Східної Азії (Корея, Таїланд, Індонезія), потім поширилася на Східну Європу (колишні країни СРСР) та Латинську Америку (Бразилія). В той час фондові індекси знизилися в Нью-Йорку на 6,5%, в Лондоні – на 7,6%, у Франкфурті – на 14,5% [4].

Взагалі, за оцінками МВФ, за останні 30 років у 17 провідних країнах світу сталося 113 фінансових криз (у 80-ті роки – 37, у 90-ті – 42, у 2000-ні – 34), серед яких 45% фондових, 38% банківських та 17% валютних криз [1, с.39]. Сучасна криза є масштабнішою і глибшою за останні десятиліття, а, на думку багатьох експертів, навіть важчою за кризу 1929-1932 рр. На наш погляд, основними причинами сучасної кризи стала диспропорційність розвитку світової економічної системи, яка знайшла свої відображення в гіпертрофованому розвитку фінансового сектора на шкоду реального.

Враховуючи циклічність розвитку, посилення взаємозалежності (глобалізації) фінансових ринків, можна констатувати, що початок ХХІ ст. характеризується масштабним пониженням розвитку економік, і, як наслідок, фондових ринків. На думку вчених Інституту глобалізації і соціального руху, сучасна криза є зміною великого циклу Кондрат'єва [3, с.75]. М.Кондрат'єв ще на початку ХХ ст. розробив теорію великих економічних циклів [2], згідно якої відбувалися такі цикли: підвищувальна хвиля – з 1890 – 1896-го до 1914 – 1920 років, понижувальна хвиля – з 1914 – 1920-го (у США вона почалася з 1929) до 1936-1940 років: підвищувальна хвиля – з 1936-1940-го до 1966-1971-го, понижувальна хвиля – з 1966-1971-го до 1980-1985 років; підвищувальна хвиля – з 1980-1985-го до 2000 -2007 років, понижувальна

хвиля – з 2000 – 2007-го до приблизно 2015-2025 років.

Причини, що породжують економічні цикли і кризи - це закони еволюційного розвитку. Аналізуючи сутність циклу, необхідно зазначити, що цикл – це повна організаційна еволюція структур, їх спонтанне виникнення (самозародження), відносно стійке існування (збереження) і розпад (переструктурування). Циклічність розвитку – це хвилеподібний і спіралевидний розвиток. (саме спіральний розвиток суспільства представлений ще в грецькій філософії). Саморозвиток економічної системи відбувається за допомогою економічного циклу. З природою боротися безглуздо, її закони необхідно правильно розуміти та будувати систему регулювання згідно їх.

Висновки. Динаміка світового фондового ринку обумовлена циклічним розвитком світового господарства. Отже, при розробці програм розвитку фондового ринку необхідно зважувати на те, що не дивлячись на активне використання методів антициклічного та антикризового регулювання, циклічний механізм розвитку економічних систем є об'єктивним.

Тому вивчення циклічності розвитку економічної системи (будь-якої, в тому числі і фондового ринку) є важливим для прогнозування і пом'якшення негативних наслідків циклічності, а також для розробки рекомендацій щодо реформування механізму функціонування всього фінансового сектора світової економіки.

Список літератури: 1. *Гриценко А.* Глобальна криза як форма сучасної фінансово-економічної динаміки / А.Гриценко // Економіка України. – 2010. - №4. – С.37 -46.; 2. *Кондратьев Н.Д.* Больших циклы конъюнктуры / Н.Д.Кондратьею – М.: РАНИОН, 1928. – 142 с.; 3. *Колташов В.* Кризис глобальной экономики / В. Колташов. – Институт глобализации и социальных движений (ИГСО). – М., 2008. – 482 с.; 4. www.world-exchanges.org - інформація про світові фондові індекси.

Надійшла до редколегії 04.10.10